

Europska socijalna povelja (revidirana)

Europska socijalna povelja usvojena je i otvorena za potpisivanje u Torinu 1961. godine. Ona je nakon Konvencije o ljudskim pravima iz 1950. godine drugi najvažniji dokument Vijeća Europe.

Do sada je Europsku socijalnu povelju ratificiralo dvadeset zemalja članica Vijeća Europe, a još šest zemalja priprema njenu ratifikaciju.

Europska socijalna povelja jamči devetnaest temeljnih prava, a još četiri prava proizlaze iz Dodatnog protokola iz 1988. godine. Bitne su tri skupine prava: prava zaposlenih, prava svih članova državne zajednice te prava određenih grupa, posebno žena, majki, obitelji, radnika migranata i starih na posebnu zaštitu izvan rada.

Europska socijalna povelja sa svojim dodatnim dokumentima nedavno je u nas objavljena u izdanju Centra za razvoj neprofitnih organizacija.

Međutim, u najrazvijenijim europskim zemljama već se određeno vrijeme osjeća potreba za obnovom Europske socijalne povelje. Na međunarodnoj konferenciji u Torinu održanoj 1991. godine u povodu tridesetogodišnjice usvajanja Europske povelje odlučeno je da se Povelja inovira na način da se u nju unesu prava sadržana u već ranije usvojenim protokolima kao i nova prava.

Revidirana Povelja sadrži trideset temeljnih prava i stupit će na snagu u narednim mjesecima kada je ratificira najmanje pet zemalja. Ona ne znači potpuni prekid s Poveljom iz 1961. godine, nego će je postupno i dugoročno zamijeniti. Revidirana Socijalna povelja pomaže nam da definiramo društvo solidarnosti i socijalne pravde kakvo treba izgraditi u budućnosti.

Mada će naša zemlja kao članica Vijeća Europe uskoro potpisati Europsku socijalnu povelju iz 1961. godine, smatrali smo korisnim našim čitaocima predstaviti tekst revidirane Europske socijalne povelje, koju će sigurno i Hrvatska u doglednoj budućnosti prihvatiti.

Prijevod je napravljen na temelju obaju izvornih tekstova Povelje na francuskom i engleskom jeziku. Uz Povelju postoji i manji aneks kojeg, međutim, ovdje ne objavljujemo.

PREAMBULA

Vlade potpisnice, članice Vijeća Europe,

- smatrajući da je cilj Vijeća Europe ostvarenje većeg jedinstva njegovih članica radi čuvanja i promicanja ideala i načela koji su njihova zajednička baština, kao i promicanje njihovog socijalnog i gospodarskog napretka, osobito obranom i razvitkom ljudskih prava i temeljnih sloboda;

- smatrajući da su se, u smislu Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., države članice Vijeća Europe suglasile svojem stanovništvu osigurati građanska i politička prava i slobode specificirane u tim dokumentima;

- smatrajući da je Europska socijalna povelja, kao i njeni protokoli, otvorena za potpisivanje u Torinu 18. listopada 1961., države čla-

nice Vijeća Europe suglasile su se svojem stanovništvu osigurati socijalna prava specificirana u tim instrumentima s ciljem poboljšanja njegovog životnog standarda i promicanja njegove dobrobiti;

- podsjećajući da je Konferencija ministara o ljudskim pravima, održana u Rimu 5. studenoga 1990., istaknula nužnost, s jedne strane, očuvanja nedjeljivosti ljudskih prava, bilo građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih ili kulturnih i da je, s druge strane, dala Europskoj socijalnoj povelji nov poticaj;

- odlučne, kao što je zaključeno na Konferenciji ministara u Torinu 21. i 22. studenoga 1991., osuvremeniti i prilagoditi materijalni sadržaj Povelje, s ciljem da se posebno vodi računa o temeljnim društvenim promjenama koje su se desile nakon njezina usvajanja;

- uviđajući prednosti unošenja u revidiranu Povelju, predviđenu da postupno zamijeni Europsku socijalnu povelju, prava zajamčenih Poveljom koja su dopunjena amandmanima, prava zajamčenih Dodatnim protokolom iz 1988. te dodavanjem novih prava, dogovorile su se kako slijedi:

I. DIO

Kao cilj politike koju će, na nacionalnom i međunarodnom planu, slijediti svim primjerenim sredstvima stranke prihvaćaju ostvarenje uvjeta koji će osigurati djelotvornu primjenu sljedećih prava i načela:

1. Svatko treba imati mogućnost zarađivati za svoj život slobodno poduzetim radom.

2. Svi zaposlenici imaju pravo na primjerenе radne uvjete.

3. Svi zaposlenici imaju pravo na sigurne i zdrave uvjete rada.

4. Svi zaposlenici imaju pravo na pravičnu plaću koja će njima, kao i njihovim obiteljima, osigurati zadovoljavajući životni standard.

5. Svi zaposlenici i poslodavci, radi zaštite svojih ekonomskih i socijalnih interesa, imaju pravo na slobodno udruživanje u okviru nacionalnih ili međunarodnih organizacija.

6. Svi zaposlenici i poslodavci imaju pravo na kolektivno pregovaranje.

7. Djeca i mladež imaju pravo na posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih opasnosti kojima su izloženi.

8. Zaposlene žene u slučaju materinstva imaju pravo na posebnu zaštitu na radu.

9. Svatko ima pravo na odgovarajuće pogodnosti profesionalne orijentacije kako bi mu se pomoglo izabrati zanimanje koje odgovara njegovim osobnim sposobnostima i interesima.

10. Svatko ima pravo na odgovarajuće pogodnosti kod profesionalne izobrazbe.

11. Svatko ima pravo na korištenje svih mjera koje mu omogućavaju uživanje najboljeg dostupnog zdravstvenog standarda.

12. Svi zaposlenici i od njih uzdržavane osobe imaju pravo na socijalnu sigurnost.

13. Svatko bez dovoljno sredstava za život ima pravo na socijalnu i medicinsku pomoć.

14. Svatko ima pravo koristiti se kvalificiranim socijalnim uslugama.

15. Svaka hendikepirana osoba ima pravo na autonomiju, socijalnu integraciju i participaciju u životu zajednice.

16. Obitelj, kao osnovna jedinica društva, ima pravo na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu prikladnu da joj osigura pun razvitak.

17. Djeca i mladež imaju pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu.

18. Građani svake stranke imaju pravo obavljati svaku plaćenu djelatnost na teritoriju druge stranke i pri tome biti izjednačeni s njenim građanima, osim u slučajevima ograničenja uvjetovanih ozbiljnim razlozima gospodarskog i socijalnog karaktera.

19. Radnici migranti, koji dolaze iz jedne od država stranaka, i njihove obitelji imaju pravo na zaštitu i pomoć na teritoriju svake druge stranke.

20. Svi zaposlenici imaju pravo na jednake šanse i jednak tretman u području zapošljavanja i profesije bez diskriminacije po spolu.

21. Zaposlenici imaju pravo na informiranje i konzultacije u okviru poduzeća.

22. Zaposlenici imaju pravo sudjelovati u određivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne sredine u poduzeću.

23. Svaka starija osoba ima pravo na socijalnu zaštitu.

24. Svi zaposlenici imaju pravo na zaštitu u slučaju otpuštanja s posla.

25. Svi zaposlenici imaju pravo na zaštitu svojih potraživanja u slučaju insolventnosti njihova poslodavca.

26. Svi zaposlenici imaju pravo na dostojanstvo rada.

27. Svatko tko ima obiteljske odgovornosti i tko je zaposlen ili se želi zaposliti ima pravo to činiti bez diskriminacije i na način da to, koliko je moguće, ne izaziva sukob između njegove zaposlenosti i obiteljskih odgovornosti.

28. Predstavnici zaposlenika u poduzeću imaju pravo na zaštitu od radnji koje im mogu štetiti i trebaju uživati pogodnosti koje su primjerene za obavljanje njihovih dužnosti.

29. Svi zaposlenici imaju pravo na informiranje i konzultacije u postupku kolektivnog otpuštanja.

30. Svatko ima pravo na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja.

31. Svatko ima pravo na stan.

II. DIO

Stranke se obvezuju da će se smatrati vezanima, kao što je to predviđeno u III. dijelu, obvezama koje proizlaze iz članaka i stavaka koji slijede.

Članak 1. - Pravo na rad

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na rad, stranke se obvezuju da će:

1. priznati kao jedan od svojih glavnih ciljeva i odgovornosti ostvarivanje i održavanje što je moguće više i stabilnije razine zaposlenosti, nastojeći ostvariti punu zaposlenost;
2. učinkovito štititi pravo zaposlenika da zarađuju za svoj život slobodno poduzetim radom;
3. uspostaviti ili održavati besplatne službe zapošljavanja za sve zaposlenike;
4. osigurati ili promicati odgovarajuću profesionalnu orijentaciju, izobrazbu i rehabilitaciju.

Članak 2. - Pravo na primjerene uvjete rada

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na primjerene uvjete rada, stranke se obvezuju da će:

1. utvrditi razumno trajanje dnevnog i tjednog rada, postupno smanjujući radni tjedan koliko to dopušta povećanje produktivnosti i ostali relevantni čimbenici;
2. osigurati plaćene dane praznika;
3. osigurati obvezni plaćeni godišnji odmor od najmanje četiri tjedna;
4. otkloniti rizike svojstvene opasnim i nezdravim zanimanjima i, kada ti rizici nisu još uklonjeni ili dovoljno smanjeni, zaposlenicima koji rade na takvim poslovima osigurati ili skraćeni rad ili dodatni plaćeni dopust;
5. osigurati tjedni odmor koji se, koliko je to moguće, podudara s danom u tjednu koji je kao dan odmora priznat prema tradiciji ili običajima zemlje ili regije.
6. brinuti da zaposlenici budu pismeno informirani što je brže moguće, a u svakom slučaju najkasnije dva mjeseca nakon zapošljavanja, o bitnim aspektima radnog ugovora i radnog odnosa.

7. osigurati da zaposlenici koji obavljaju noćni rad koriste pogodnosti koje odgovaraju specijalnoj prirodi tog rada.

Članak 3. - Pravo na sigurne i zdrave uvjete rada

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na sigurne i zdrave uvjete rada, stranke se obvezuju da će:

1. utvrditi, primijeniti i periodično preispitati cjelovitu nacionalnu politiku u području sigurnosti, zdravlja zaposlenika i radne sredine. Ta će politika kao prvenstven cilj imati poboljšanje sigurnosti i profesionalnog zdravlja, sprječavanje nesreća i ugrožavanja zdravlja koji proizlaze iz rada, vezani su uz rad ili se pojavljuju tijekom rada, posebno smanjujući do minimuma uzroke rizika svojstvenih radnoj sredini;
2. usvojiti propise o sigurnosti i zdravlju;
3. propisati mjere nadzora primjene tih propisa;
4. promicati postupni razvitak zdravstvenih usluga na radu za sve zaposlenike, čija je bitna uloga preventivna i savjetodavna.

Članak 4. - Pravo na pravičnu plaću

S ciljem osiguranja djelotvorne primjene prava na pravičnu plaću, stranke se obvezuju da će:

1. priznati zaposlenicima pravo na plaću koja će njima i njihovim obiteljima osigurati dostojan životni standard;
2. priznati zaposlenicima pravo na uvećan iznos plaće za prekovremeni rad, osim u nekim iznimnim slučajevima;
3. priznati zaposlenim muškarcima i ženama pravo na jednaku plaću za jednako vrijedan rad;
4. priznati svim zaposlenicima pravo na razuman otkazni rok u slučaju prestanka rada;
5. odobriti odbitke od plaće samo pod uvjetima i u opsegu propisanim nacionalnim zakonima ili propisima, ili utvrđenim kolektivnim dogovorima ili odlukama arbitraže.

Primjenu tih prava treba osigurati bilo slobodno zaključenim kolektivnim ugovorima, bilo legalnim metodama utvrđivanja plaća, bilo na koji drugi način primjeren nacionalnim uvjetima.

Članak 5. - Pravo organiziranja

Radi jamčenja i promicanja slobode zaposlenika i poslodavaca da osnivaju lokalne, nacionalne ili međunarodne organizacije za zaštitu svojih ekonomskih i socijalnih interesa i radi učlanjivanja u te organizacije, stranke se obvezuju da nacionalno zakonodavstvo neće ugrožavati niti će biti primijenjeno tako da ugrožava tu slobodu. U kojoj će se mjeri jamstva predviđena ovim člankom primjenjivati na policiju, bit će utvrđeno nacionalnim zakonima ili propisima. Načelo i opseg primjene tih jamstava na pripadnike vojnih snaga također se utvrđuju nacionalnim zakonima ili propisima.

Članak 6. - Pravo na kolektivno pregovaranje

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na kolektivno pregovaranje, stranke se obvezuju da će:

1. promicati paritetne konzultacije između zaposlenika i poslodavaca;

2. promicati, kada je to potrebno i prikladno, uspostavu mehanizma dobrovoljnog pregovaranja između poslodavaca ili organizacija poslodavaca, s jedne strane, i organizacija zaposlenika, s druge strane, radi reguliranja uvjeta zapošljavanja prema kolektivnim ugovorima;

3. promicati uspostavu i korištenje odgovarajućih mehanizama u mirenju i dobrovoljno prihvaćenom posredovanju radi reguliranja sukoba u radu;

i priznaju:

4. pravo zaposlenika i poslodavaca na kolektivnu akciju u slučaju sukoba interesa, uključujući i pravo na štrajk, ograničeno obvezama koje bi mogle proizaći iz važećih kolektivnih ugovora.

Članak 7. - Pravo djece i mladeži na zaštitu

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava djece i mladeži na zaštitu, stranke se obvezuju da će:

1. utvrditi da je 15 godina najniža životna dob za zapošljavanje, s tim da se i djecu iznimno može zaposliti na propisanim laganim poslovima koji nisu štetni za njihovo zdravlje, moral ili obrazovanje;

2. utvrditi 18 godina kao najnižu dob zapošljavanja u određenim djelatnostima koje se smatraju opasnim ili nezdravim;

3. zabraniti da se djeca koja su na obveznom školovanju zapošljavaju na poslovima koji će ih onemogućiti u stjecanju svih koristi od tog obrazovanja;

4. ograničiti radno vrijeme zaposlenika mlađih od 18 godina kako bi ono odgovaralo zahtjevima njihova razvitka, a posebice potrebama njihove profesionalne izobrazbe;

5. priznati mladim zaposlenicima i naučnicima pravo na pravičnu plaću ili drugu odgovarajuću primjerenu naknadu;

6. predvidjeti da vrijeme koje mladi, uz pristanak poslodavca, posvećuju profesionalnoj izobrazbi tijekom normalnog rada bude uključeno u radni dan;

7. osigurati najmanje četiri tjedna godišnjeg plaćenog dopusta zaposlenicima mladim od 18 godina;

8. zabraniti zapošljavanje zaposlenika mlađih od 18 godina na noćnim poslovima, osim onih koji su dopušteni nacionalnim zakonima ili propisima;

9. predvidjeti da se zaposlenici mlađi od 18 godina zaposleni na određenim poslovima utvrđenim nacionalnim zakonima ili propisima moraju podvrgnuti redovitoj medicinskoj kontroli;

10. osigurati posebnu zaštitu protiv fizičkih i moralnih opasnosti kojima su djeca i mladež izloženi, a posebno protiv onih koje direktno ili indirektno proizlaze iz njihova rada.

Članak 8. - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materинства

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava zaposlenih žena na zaštitu materинства, stranke se obvezuju da će:

1. osigurati zaposlenim ženama, prije i poslije poroda, ukupno najmanje 14 tjedana odmora, bilo kao plaćeni dopust, bilo plaćanjem odgovarajućih naknada temeljem socijalnog osiguranja ili naknada iz javnih fondova;

2. smatrati nezakonitim otkaz koji bi poslodavac dao ženi u razdoblju koje teče od trenutka kada ga je obavijestila o svojoj trudnoći do isteka njezina porodnog dopusta ili nekog drugog datuma tako da bi otkazni rok istekao tijekom tog razdoblja;

3. osigurati majkama koje doje svoju djecu za to primjerene vremenske stanke;

4. propisati noćni rad trudnica, žena koje su nedavno rodile ili doje svoju djecu;

5. zabraniti svako zapošljavanje trudnica, žena koje su nedavno rodile ili doje svoju djecu na radnim mjestima u podzemnim rudnicama i na svim drugim poslovima koji su po prirodi opasni, nezdravi ili tegobni te poduzeti odgovarajuće mjere radi zaštite prava tih žena u području zapošljavanja.

Članak 9. - Pravo na profesionalnu orijentaciju

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na profesionalnu orijentaciju, stranke se obvezuju da će, prema potrebi, osigurati i promicati službu koja će pomagati svim osobama, uključujući i hendikepirane, u rješavanju problema izbora zanimanja ili napredovanja u zanimanju, vodeći računa o osobinama tih osoba i mogućnostima njihova zapošljavanja; ta pomoć mora biti besplatna, kako za mlade, uključujući djecu školske dobi, tako i za odrasle.

Članak 10. - Pravo na profesionalnu izobrazbu

Radi ostvarivanja djelotvorne primjene prava na profesionalnu izobrazbu, stranke se obvezuju da će:

1. osigurati ili promicati, kada je to potrebno, tehničku i profesionalnu izobrazbu svih osoba, uključujući i hendikepirane, uz konzultaciju s profesionalnim organizacijama poslodavaca i zaposlenika, te omogućiti olakšice za pristup visokom tehničkom i sveučilišnom obrazovanju, poštujući kao jedini kriterij individualne sposobnosti;

2. osigurati ili promicati sustav naukovanja i druge sustave izobrazbe dječaka i djevojčica u raznim vrstama zaposlenosti;

3. prema potrebi osigurati i promicati:

a. odgovarajuće i lako dostupne pogodnosti izobrazbe odraslih zaposlenika;

b. posebne pogodnosti radi profesionalnog doškolanja odraslih zaposlenika, koje iziskuje tehnički napredak ili novi trendovi na tržištu rada;

4. osigurati ili promicati, prema potrebi, posebne mjere doškolanja i reintegracije duže vrijeme nezaposlenih;

5. ohrabrivati puno korištenje predviđenih pogodnosti putem odgovarajućih mjera, kao što su:

a. smanjenje ili ukidanje svih pristojbi ili nameta;

b. dodjela financijske pomoći u odgovarajućim slučajevima;

c. uključivanje u redovite radne sate vremena što ga zaposlenik, na zahtjev poslodavca, provede na tečajevima dodatne izobrazbe;

d. jamstvo, uz pomoć odgovarajućeg nadzora i uz savjetovanje s profesionalnim organizacijama poslodavaca i zaposlenika, učinkovitosti sustava naukovanja i svakog drugog sustava izobrazbe mladih zaposlenika i, općenito, odgovarajuće zaštite mladih zaposlenika.

Članak 11. - Pravo na zdravstvenu zaštitu

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na zdravstvenu zaštitu, stranke se obvezuju da će poduzeti, bilo izravno bilo u suradnji s javnim ili privatnim organizacijama, odgovarajuće mjere koje su posebno usmjerene na to da:

1. uklone, koliko je to moguće, uzroke slabog zdravlja;

2. osiguraju službe za savjetovanje i obrazovanje radi poboljšanja zdravlja i razvitka individualne odgovornosti za zdravlje;

3. spriječe, koliko je to moguće, epidemijske, endemijske i druge bolesti kao i nesreće.

Članak 12. - Pravo na socijalnu sigurnost

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na socijalnu sigurnost, stranke se obvezuju da će:

1. uspostaviti ili održavati sustav socijalne sigurnosti;

2. održavati sustav socijalne sigurnosti na zadovoljavajućoj razini, barem onakvoj kakva je potrebna za ratifikaciju Europskog kodeksa socijalne sigurnosti;

3. nastojati sustav socijalne sigurnosti postupno podići na višu razinu;

4. poduzeti mjere, zaključivanjem odgovarajućih bilateralnih ili multilateralnih ugovora

ili drugim sredstvima, i uz ograničenje uvjeta utvrđenih u tim dogovorima, kako bi osigurale:

a. jednakost u tretmanu svojih građana i građana drugih stranaka glede prava na socijalnu sigurnost, uključujući i očuvanje prednosti proizašlih iz zakonodavstva o socijalnoj sigurnosti, bez obzira na to na čijem se teritoriju zaštićene osobe nalaze;

b. priznavanje, održavanje i uspostavljanje prava na socijalnu sigurnost sredstvima kao što su zbrajanje razdoblja osiguranja ili zaposlenosti ostvarenih sukladno zakonodavstvu svake od stranaka.

Članak 13. - Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na socijalnu i medicinsku pomoć stranke se obvezuju da će:

1. starati se da svatko tko nema dovoljno prihoda i tko ih nije kadar ostvariti vlastitim naporima ili ih dobiti iz nekog drugog izvora, posebice u obliku davanja na osnovi sustava socijalne sigurnosti, može dobiti odgovarajuću pomoć i, u slučaju bolesti, njegu koju iziskuje njegovo stanje;

2. starati se da osobama koje se koriste takvom pomoći zbog toga ne budu umanjena politička ili socijalna prava;

3. osigurati da svatko može od nadležnih javnih ili privatnih službi dobiti svaki savjet i svaku osobnu pomoć nužnu da bi spriječio, uklonio ili olakšao stanje osobne ili obiteljske ugroženosti;

4. primjenjivati odredbe predviđene stavcima 1., 2. i 3. ovoga članka jednako na svoje građane i na građane drugih stranaka koji legalno borave na njihovom teritoriju, sukladno obvezama koje imaju na temelju Europske konvencije o socijalnoj i medicinskoj pomoći, potpisane u Parizu 11. prosinca 1953.

Članak 14. - Pravo na korištenje socijalnih usluga

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na korištenje socijalnih usluga, stranke se obvezuju:

1. promicati ili organizirati službe koje će primjenjivati metode socijalnog rada i koje mogu pridonijeti dobiti i razvitku pojedina-

ca i skupina u zajednici, kao i njihovoj prilagodbi socijalnoj sredini;

2. ohrabrivati sudjelovanje pojedinaca te dobrovoljnih ili drugih organizacija u stvaranju i održavanju takvih službi.

Članak 15. - Pravo hendikepiranih osoba na autonomiju, socijalnu integraciju i participaciju u životu zajednice

Radi jamčenja hendikepiranim osobama, bez obzira na dob, prirodu i podrijetlo njihova hendikepa, djelotvorne primjene prava na autonomiju, socijalnu integraciju i participaciju u životu zajednice, stranke se obvezuju osobito da će:

1. poduzeti nužne mjere da se hendikepiranim osobama omogući profesionalna orijentacija, obrazovanje i obučavanje u okviru općih prava svaki put kada je to moguće, ili, ako to nije moguće, u specijaliziranim javnim ili privatnim ustanovama;

2. promicati zapošljavanje hendikepiranih svim mjerama koje će ohrabriti poslodavce da zaposle i održe zaposlenost hendikepiranih osoba u normalnoj radnoj sredini te da prilagode uvjete rada potrebama tih osoba ili da, u slučaju nemogućnosti zbog hendikepa, prilagode postojeća ili stvore zaštićena radna mjesta prilagođena stupnju sposobnosti hendikepiranih. U nekim slučajevima te mjere mogu opravdati korištenje specijaliziranih usluga za zapošljavanja i potpore;

3. promicati njihovu punu integraciju i participaciju u socijalnom životu, posebno mjerama, uključujući i tehničku pomoć, kojima je cilj svladavanje barijera u komunikaciji i kretanju i omogućavanje njihova pristupa prijevoznim sredstvima, stanovima, kulturnim aktivnostima i rekreaciji.

Članak 16. - Pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Radi osiguranja uvjeta potrebnih za puni razvitak obitelji kao osnovne jedinice društva, stranke se obvezuju da će promicati ekonomsku, pravnu i socijalnu zaštitu obiteljskoga života, posebice pomoću socijalnih i obiteljskih potpora, poreznih olakšica, poticanja gradnje stanova prilagođenih potrebama obitelji, pomoći mladim domaćinstvima i drugim odgovarajućim mjerama.

Članak 17. - Pravo djece i mladeži na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava djece i mladeži na odrastanje u sredini povoljnoj za puni procvat njihove ličnosti i razvika njihovih fizičkih i mentalnih sposobnosti, stranke se obvezuju poduzeti, bilo neposredno bilo u suradnji s javnim i privatnim organizacijama, sve potrebne i odgovarajuće mjere usmjerene na to da:

1.a. osiguraju djeci i mladeži, vodeći računa o pravima i obvezama roditelja, skrb, pomoć, obrazovanje i obuku koja im je potrebna, posebno predviđajući uspostavljanje ili održavanje institucija ili usluga prikladnih i dostatnih za ostvarenje toga cilja;

b. zaštite djecu i mladež protiv zanemarijanja, nasilja ili iskorištavanja;

c. osiguraju zaštitu i posebnu pomoć države djetetu ili mladoj osobi privremeno ili definitivno lišenoj obiteljske podrške;

2. osiguraju djeci i mladeži besplatno osnovno i srednje obrazovanje, te da potiču njihovo redovito pohađanje škole.

Članak 18. - Pravo na obavljanje plaćene djelatnosti na teritoriju drugih stranaka

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na obavljanje plaćene djelatnosti na području svake druge stranke, stranke se obvezuju da će:

1. primjenjivati postojeće propise u liberalnom duhu;

2. pojednostavniti postojeće formalnosti te smanjiti ili ukinuti administrativne obveze i druge pristojbe koje plaćaju strani radnici ili njihovi poslodavci;

3. liberalizirati propise koji, individualno ili kolektivno, reguliraju zapošljavanje stranih radnika;

i priznati:

4. pravo odlaska iz zemlje svojim građanima radi obavljanja plaćene djelatnosti na teritoriju drugih stranaka.

Članak 19. - Pravo radnika migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava radnika migranata i njihovih obitelji na

zaštitu i pomoć na teritoriju drugih stranaka, stranke se obvezuju da će:

1. održavati ili osigurati djelovanje odgovarajućih besplatnih službi zaduženih za pomoć tim radnicima i, posebice, za davanje točnih informacija te poduzimati sve potrebne mjere, koliko to omogućavaju nacionalni zakoni i propisi, protiv svake obmanjujuće propagande koja se odnosi na iseljavanje i useljavanje;

2. usvojiti, u granicama svoje nadležnosti, odgovarajuće mjere koje će olakšati odlazak, putovanje i prihvaćanje tih radnika i njihovih obitelji te im, u granicama svojih nadležnosti, za vrijeme putovanja osigurati potrebne zdravstvene i medicinske usluge i dobre higijenske uvjete;

3. promicati, prema potrebi, suradnju između socijalnih, javnih ili privatnih službi zemalja emigracije i imigracije;

4. jamčiti radnicima koji legalno borave na njihovu teritoriju, u mjeri u kojoj je to regulirano zakonima ili propisima ili je podložno nadzoru administrativnih organa vlasti, iste uvjete života i rada kao i svojim građanima, u pogledu:

a. plaća i ostalih uvjeta zapošljavanja i rada;

b. članstva u sindikatima i uživanja prednosti što ih nude kolektivni ugovori;

c. stanovanja;

5. osigurati radnicima koji legalno borave na njihovu teritoriju isti tretman kao i svojim građanima s obzirom na poreze, pristojbe i doprinose koje plaćaju kao zaposlenici;

6. olakšati, koliko je to moguće, okupljanje obitelji radnika migranta kojemu je odobreno da se nastani na tom teritoriju;

7. osigurati radnicima koji legalno borave na njihovu teritoriju isti pravni tretman kao i svojim građanima u pitanjima spomenutim u ovom članku;

8. jamčiti radnicima koji legalno borave na njihovu teritoriju da neće biti protjerani osim ako ugrožavaju sigurnost države ili ako krše javni red ili moralne norme zemlje;

9. dopustiti, u zakonom predviđenim granicama, transfer zarada i uštedovina radnika migranata u skladu s njihovim željama;

10. proširiti zaštitu i pomoć predviđenu ovim člankom i na radnike migrante koji rade

kao privatnici, ako se one na njih mogu primijeniti;

11. promicati i olakšati radnicima migrantima i članovima njihovih obitelji učenje jezika države prijema ili, ako ih je više, jednog od tih jezika;

12. promicati i olakšati, koliko je to moguće, učenje materinjeg jezika radnika migranta i njihove djece.

Članak 20. - Pravo na jednakost šansi i tretmana u zapošljavanju i profesiji, bez diskriminacije s obzirom na spol

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na jednakost šansi i tretmana u području zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije s obzirom na spol, stranke se obvezuju da će priznati to pravo i poduzeti prikladne mjere radi njegova osiguranja ili primjene u sljedećim područjima:

- a) pristupu zapošljavanju, zaštiti protiv otkaza i profesionalnoj reintegraciji;
- b) profesionalnoj orijentaciji i izobrazbi, dodatnoj izobrazbi i profesionalnoj rehabilitaciji;
- c) uvjetima zapošljavanja i rada, uključujući i plaću;
- d) tijeku karijere, uključujući i unapređenje.

Članak 21. - Pravo na informiranje i konzultiranje

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava zaposlenika na informiranje i konzultiranje u okviru poduzeća, stranke se obvezuju da će poduzimati ili promicati mjere koje će zaposlenicima i njihovim predstavnicima, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i praksi, omogućiti:

- a) da se redovito ili u prikladno vrijeme i na razumljiv način informiraju o ekonomskoj i financijskoj situaciji poduzeća koje ih zapošljava, s time da se širenje nekih informacija koje bi mogle štetiti poduzeću može zabraniti ili se može zahtijevati da te informacije ostanu povjerljive; i
- b) da pravodobno budu konzultirani o odlukama koje se predviđaju, a koje bi mogle bitno zadirati u njihove interese te posebice o onim odlukama koje bi mogle imati važne posljedice na stanje zaposlenosti u poduzeću.

Članak 22. - Pravo na sudjelovanje u određivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne sredine

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava zaposlenika na sudjelovanje u utvrđivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne sredine u poduzeću, stranke se obvezuju usvojiti ili promicati mjere koje će zaposlenicima i njihovim predstavnicima, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i praksi, omogućiti da pridonese:

- a) utvrđivanju i poboljšanju uvjeta rada, organizacije rada i radne sredine;
- b) zaštiti zdravlja i sigurnosti u okviru poduzeća;
- c) organizaciji socijalnih i socijalno-kulturnih usluga i pogodnosti u poduzeću;
- d) nadzoru nad poštovanjem propisa u tim područjima.

Članak 23. - Pravo starijih osoba na socijalnu zaštitu

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava starijih osoba na socijalnu zaštitu, stranke se obvezuju da će usvojiti i promicati, bilo izravno bilo u suradnji s javnim ili privatnim organizacijama, odgovarajuće mjere kojima se osobito nastoji:

- omogućiti starijim osobama da što je moguće duže ostanu članovi društva, i to pomoću:

a) dostatnih sredstava koja će im omogućiti dostojan život i aktivno sudjelovanje u javnom, društvenom i kulturnom životu;

b) osiguranja informacija o postojećim uslugama i pogodnostima za starije osobe i o mogućnostima da se one njima služe;

- omogućiti starijim osobama da slobodno izaberu svoj način života i da vode nezavisan život u svojoj uobičajenoj životnoj sredini toliko dugo koliko to žele i koliko je to moguće, i to pomoću:

a) osiguranja stanova prilagođenih njihovim potrebama i njihovu zdravstvenom stanju ili adekvatne pomoći za uređenje stana;

b) zdravstvene njege i usluga koje iziskuje njihovo zdravstveno stanje;

- jamčiti starijim osobama koje žive u ustanovama odgovarajuću pomoć poštujući njihov privatni život, kao i sudjelovanje u odlučivanju o uvjetima života u tim ustanovama.

Članak 24. - Pravo na zaštitu u slučaju otkaza

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na zaštitu u slučaju otkaza, stranke se obvezuju da će priznati:

a) pravo zaposlenika da ne budu otpušteni bez valjanog razloga vezanog uz njihove sposobnosti i ponašanje, ili temeljenog na potrebama funkcioniranja poduzeća, ustanove ili službe;

b) pravo zaposlenika otpuštenih bez valjanog razloga na adekvatnu odštetu ili drugu odgovarajuću naknadu.

U tom cilju stranke se obvezuju osigurati da zaposlenik koji smatra da je otpušten bez valjanog razloga ima pravo na žalbu protiv te mjere pred nepristranim tijelom.

Članak 25. - Pravo zaposlenika na zaštitu potraživanja u slučaju insolventnosti poslodavca

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava zaposlenika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju insolventnosti poslodavca, stranke se obvezuju odrediti da potraživanja zaposlenika koja proizlaze iz ugovora o radu ili odnosa zaposlenosti budu zajamčena institucijom jamstva ili nekim drugim oblikom djelotvorne zaštite.

Članak 26. - Pravo na dostojanstvo rada

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava svih zaposlenika na zaštitu njihova rada, stranke se obvezuju da će u konzultaciji s organizacijama poslodavaca i zaposlenika:

1) promicati senzibilitet, informiranje i prevenciju u pogledu seksualnog napastovanja na radnom mjestu ili u svezi s radom te poduzeti odgovarajuće mjere radi zaštite zaposlenika protiv takvog ponašanja;

2) promicati senzibilitet, informiranje i prevenciju u pogledu nedopuštenih ili izrazito neprijateljskih ili agresivnih radnji usmjerenih protiv zaposlenika na radnom mjestu ili u svezi s radom te poduzeti odgovarajuće mjere radi zaštite zaposlenika protiv takvih ponašanja.

Članak 27. - Pravo na jednakost šansi i tretmana zaposlenika koji imaju obiteljske odgovornosti

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na jednakost šansi i tretmana zaposlenika

oba spola koji imaju obiteljske odgovornosti te između tih i drugih zaposlenika, stranke se obvezuju da će:

1. poduzeti odgovarajuće mjere kako bi:

a) omogućile zaposlenicima koji imaju obiteljske odgovornosti da se uključe u aktivan život i ostanu u njemu, ili da se u njega vrate nakon odsutnosti uzrokovane tim odgovornostima, uključujući i mjere u području profesionalne orijentacije i izobrazbe;

b) vodile računa o njihovim potrebama glede uvjeta zapošljavanja i socijalne sigurnosti;

c) razvile ili promicale javne ili privatne usluge, posebno službe za dnevno čuvanje djece te druge oblike skrbi o djeci;

2. predvidjeti mogućnost da svaki roditelj, tijekom razdoblja nakon porodnog dopusta, može koristiti roditeljski dopust radi skrbi o djetetu, a čije će se trajanje i uvjeti utvrditi nacionalnim zakonodavstvom, kolektivnim ugovorima ili praksom;

3. osigurati da obiteljske odgovornosti same po sebi ne budu valjan razlog za otpuštanje s posla.

Članak 28. - Pravo predstavnika zaposlenika na zaštitu u poduzeću i na pogodnosti koje im pripadaju

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava predstavnika zaposlenika u obavljanju njihove predstavničke funkcije, stranke se obvezuju da će osigurati da oni u poduzeću:

a) uživaju djelotvornu zaštitu protiv radnji koje ih mogu ugroziti, uključujući otpuštanje s posla, a koje bi bile uzrokovane njihovim statusom ili aktivnostima u svojstvu predstavnika zaposlenika u poduzeću;

b) imaju odgovarajuće pogodnosti koje će im omogućiti brzo i učinkovito obavljanje njihovih funkcija, vodeći pri tome računa o sustavu profesionalnih odnosa u zemlji, kao i o potrebama, opsegu i mogućnostima zainteresiranih poduzeća.

Članak 29. - Pravo na informiranje i konzultaciju u proceduri kolektivnog otpuštanja

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava zaposlenika na informiranje i konzultaciju u slučaju kolektivnog otpuštanja, stranke se obvezuju osigurati da poslodavci pravodobno,

prije kolektivnog otpuštanja, informiraju i konzultiraju predstavnike zaposlenika o mogućnostima da se izbjegne kolektivno otpuštanje ili ograniči broj otpuštenih i ublaže njegove posljedice, na primjer posezanjem za pratećim socijalnim mjerama koje su posebno usmjerene na pomoć radi ponovnog zapošljavanja ili prekvalifikacije zainteresiranih zaposlenika.

Članak 30. - Pravo na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja, stranke se obvezuju da će:

a) poduzeti, u okviru globalnog i koordiniranog djelovanja, mjere radi promicanja djelotvornog pristupa posebice zapošljavanju, stanovanju, obučavanju, obrazovanju, kulturi, socijalnoj i medicinskoj pomoći osobama i njihovim obiteljima koje se nalaze ili riskiraju da se nađu u situaciji socijalne isključenosti ili siromaštva;

b) preispitati te mjere radi njihove eventualne prilagodbe.

Članak 31. - Pravo na stan

Radi osiguranja djelotvorne primjene prava na stan, stranke se obvezuju poduzeti mjere koje će:

1. promicati ostvarenje zadovoljavajuće razine stanovanja;

2. spriječiti ili smanjiti beskućništvo s ciljem njegove postupne eliminacije;

3. učiniti troškove stanovanja prihvatljivim osobama koje ne raspolažu dostatnim sredstvima.

III. DIO

Članak A - Obveze

1. Uz ograničenja koja proizlaze iz odredbi narednog članka B svaka stranka obvezuje se da će:

a. smatrati I. dio Povelje deklaracijom koja određuje ciljeve čijem će ostvarivanju težiti svim prikladnim sredstvima, sukladno odredbama uvodnog stavka tog dijela Povelje;

b. smatrati se vezanom s najmanje šest od devet sljedećih članaka iz II. dijela Povelje: članci 1., 5., 6., 7., 12., 13., 16., 19. i 20.;

c. smatrati se vezanom dodatnim brojem članaka ili stavaka navedenih u II. dijelu Povel-

je, koje će ona izabrati, tako da ukupan broj naznačenih članaka i stavaka koji je vežu ne bude manji od naznačenih šesnaest članaka ili šezdeset tri stavka.

2. Odabrane članke ili stavke sukladno odredbama alineja b i c stavka 1. ovoga članka, stranke će notificirati glavnom tajniku Vijeća Europe u trenutku polaganja akta ratifikacije, prihvata ili odobrenja.

3. Svaka stranka moći će u bilo kojem kasnijem trenutku, notifikacijom upućenom glavnome tajniku, izjaviti da se smatra vezanom svakim drugim naznačenim člankom ili stavkom II. dijela Povelje koji ona još nije prihvatila sukladno odredbama stavka 1. ovoga članka. Te naknadne obveze smatrat će se sastavnim dijelom ratifikacije, prihvata ili odobrenja Povelje i imat će iste učinke počevši od prvog dana mjeseca koji slijedi poslije isteka razdoblja od mjesec dana nakon datuma notifikacije.

4. Svaka stranka imat će odgovarajući sustav inspekcije rada sukladno nacionalnim uvjetima.

Članak B - Veze s Europskom socijalnom poveljom i Dodatnim protokolom iz 1988.

1. Nijedna ugovorna stranka Europske socijalne povelje ili Dodatnog protokola od 5. svibnja godine ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovu povelju a da se ne smatra u najmanju ruku vezanom odredbama koje odgovaraju odredbama Europske socijalne povelje i, kada je to slučaj, Dodatnog protokola, kojima je bila vezana.

2. Prihvaćanje obveza iz svake od odredbi ove povelje imat će za posljedicu, počevši od datuma stupanja na snagu tih obveza u odnosu na dotičnu stranku, da će se odgovarajuće odredbe Europske socijalne povelje i, kada je to slučaj, njezina Dodatnog protokola iz 1988. godine prestati primjenjivati na dotičnu stranku ako je ta stranka bila vezana prvim od dva citirana instrumenta ili obim instrumentima.

IV. DIO

Članak C - Nadzor nad primjenom obveza sadržanih u ovoj povelji

Primjena pravnih obveza sadržanih u ovoj povelji bit će podvrgnuta istom nadzoru kao i primjena Europske socijalne povelje.

Članak D - Kolektivne reklamacije

1) Odredbe Dodatnog protokola Europske socijalne povelje koje predviđaju sustav kolektivne žalbe primjenjivat će se na odredbe koje sadrži ova povelja za države koje su ratificirale Protokol.

2) Svaka država koja nije vezana Dodatnim protokolom Europske socijalne povelje koji predviđa sustav kolektivne žalbe moći će, prilikom polaganja instrumenta ratifikacije, prihvatiti ili odobrenja ove povelje ili u svakoj drugoj sljedećoj prigodi, izjaviti notifikacijom upućenom glavnom tajniku Vijeća Europe da prihvaća nadzor nad ispunjavanjem obveza proizvedenih iz ove povelje prema proceduri predviđenoj u Protokolu.

V. DIO**Članak E - Nediskriminacija**

Uživanje prava priznatih ovom poveljom treba osigurati bez ikakve diskriminacije osobito s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, religiju, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, nacionalnu pripadnost ili socijalno podrijetlo, zdravlje, pripadnost nacionalnoj manjini, rođenje ili svaki drugi status.

Članak F - Derogacija u slučaju rata ili javne opasnosti

1. U slučaju rata ili neke druge javne opasnosti koja prijete životu nacije, svaka stranka može poduzeti mjere radi derogacije obveza predviđenih ovom poveljom, u mjeri striktno određenoj potrebom situacije i pod uvjetom da te mjere ne proturječe drugim obvezama koje proizlaze iz međunarodnog prava.

2. Svaka stranka koja je primijenila ovo pravo derogacije dužna je, u razumnom roku, cjelovito obavijestiti glavnog tajnika Vijeća Europe o poduzetim mjerama i o motivima koji su te mjere potaknuli. Ona će također obavijestiti glavnog tajnika o datumu prestanka važenja tih mjera i o datumu kada će se odredbe Povelje koje je usvojila ponovno cjelovito primjenjivati.

Članak G - Restrikcije

1. Prava i načela iznesena u I. dijelu, jednom provedena u djelo, i djelotvorna primjena tih prava i načela, kao što je predviđeno u II.

dijelu, ne mogu biti predmetom restrikcija i ograničenja koja nisu točno navedena u I. i II. dijelu, s izuzetkom onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi poštovanja prava i sloboda drugoga ili radi zaštite javnoga reda, nacionalne sigurnosti, javnog zdravlja ili morala zemlje.

2. Restrikcije navedene u ovoj povelji koje se odnose na prava i dužnosti što ih ona priznaje mogu se primjenjivati isključivo radi postizanja cilja radi kojeg su bile predviđene.

Članak H - Odnosi između Povelje i unutarnjeg prava ili međunarodnih ugovora

Odredbe ove povelje ne mogu se primjenjivati na uštrb odredbi unutarnjega prava ili bilateralnih ili multilateralnih ugovora, konvencija i sporazuma koji su postali ili će postati pravomoćni, i koji su povoljniji za osobe na koje se odnose.

Članak I. - Primjena preuzetih obveza

1. Ne škodeći metodama primjene obznanjene ovim člancima, obveze koje proizlaze iz članka 1. do 31. II. dijela ove povelje primjenjuju se:

- a) zakonima i propisima;
- b) sporazumima zaključenim između poslodavaca ili organizacija poslodavaca i organizacija zaposlenika;
- c) kombinacijom tih dviju metoda;
- d) drugim odgovarajućim sredstvima.

2. Obveze koje proizlaze iz stavaka 1., 2., 3., 4., 5. i 7. članka 2., stavaka 4., 6. i 7. članka 7., stavaka 1., 2., 3. i 5. članka 10. i članka 21. i 22. II. dijela ove povelje smatrat će se ispunjenima od trenutka kada te odredbe budu primijenjene, sukladno stavku 1. ovog članka, na veliku većinu zainteresiranih zaposlenika.

Članak J - Amandmani

1. Svaki amandman na I. i II. dio ove povelje namijenjen širenju prava zajamčenih ovom Poveljom i svaki amandman na III. i IV. dio, koji predloži jedna stranka ili Odbor vlada, dostavlja se glavnom tajniku Vijeća Europe, a preko glavnog tajnika prosljeđuje se strankama potpisnicama Povelje.

2. Svaki predloženi amandman sukladno odredbama prethodnog stavka ispituje Odbor vlada koji prihvaćeni tekst potom dostavlja na odobrenje Odboru ministara nakon konzultacije Parlamentarne skupštine. Nakon odobrenja Odbora ministara tekst se šalje strankama s ciljem da ga one prihvate.

3. Svaki amandman na I. i II. dio ove povelje stupit će na snagu, za stranke koje su ga prihvatile, prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije datuma kada će tri stranke informirati glavnog tajnika da su ga prihvatile.

Za svaku stranku koja će ga kasnije prihvatiti amandman će stupiti na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije datuma kada će spomenuta stranka informirati glavnog tajnika o njegovu prihvatu.

4. Svaki amandman na III. i IV. dio ove povelje stupit će na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana nakon datuma kada će sve stranke informirati glavnog tajnika da su ga prihvatile.

VI. DIO

Članak K - Potpisivanje, ratifikacija i stupanje na snagu

1. Ova je povelja otvorena za potpisivanje članicama Vijeća Europe. Ona će biti podvrgnuta ratifikaciji, prihvatu ili odobrenju. Instrumenti ratifikacije, prihvata ili odobrenja bit će deponirani kod glavnog tajnika Vijeća Europe.

2. Ova povelja stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije datuma kada će tri države članice Vijeća Europe izraziti svoj pristanak da budu vezane ovom poveljom sukladno odredbama prethodnog stavka.

3. Za svaku državu članicu koja će naknadno izraziti svoj pristanak na vezanost ovom poveljom ona će stupiti na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije polaganja instrumenta ratifikacije, prihvata ili odobrenja.

Članak L - Teritorijalna primjena

1. Ova se povelja primjenjuje na matični teritorij svake stranke. Svaka potpisnica može, u trenutku potpisivanja ili u trenutku polaganja

akta ratifikacije, prihvata ili odobrenja, izjavom glavnom tajniku Vijeća Europe posebno naznačiti teritorij koji ona u tom smislu smatra matičnim.

2. Svaka potpisnica može, u trenutku polaganja instrumenta ratifikacije, prihvata ili odobrenja, ili u bilo kojem kasnijem trenutku, izjaviti notifikacijom upućenom glavnom tajniku Vijeća Europe da će se Povelja, cjelovito ili djelomično, primjenjivati na jedan ili više nematičnih teritorija koji su naznačeni u toj izjavi za koje ona snosi ili se pretpostavlja da snosi međunarodnu odgovornost. U toj će izjavi posebno navesti članke ili stavke II. dijela Povelje koje ona prihvaća kao obvezujuće za svaki teritorij označen u izjavi.

3. Povelja će se primjenjivati na teritorij ili na teritorije označene u izjavi iz prethodnog stavka počevši od prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije datuma primanja notifikacije te izjave glavnog tajnika.

4. Svaka stranka moći će, u bilo kojem kasnijem trenutku, notifikacijom upućenom glavnom tajniku Vijeća Europe izjaviti da prihvaća kao obvezujući svaki naznačeni članak ili stavak koji ona još nije prihvatila za jedan ili više teritorija na kojima se Povelja već primjenjuje u skladu sa stavkom 2 ovoga članka. Te naknadne obveze smatrat će se sastavnim dijelom izvorne izjave koja se tiče teritorija u pitanju i imat će iste učinke počevši od prvog dana mjeseca nakon isteka razdoblja od mjesec dana poslije datuma prijema notifikacije od glavnog tajnika.

Članak M. - Otkazivanje

1. Nijedna stranka ne može otkazati ovu povelju prije isteka petogodišnjeg razdoblja nakon datuma kada je Povelja za nju stupila na snagu, ili prije isteka svakog narednog dvogodišnjeg razdoblja, a u svakom slučaju glavnom tajniku Vijeća Europe bit će o tome šest mjeseci unaprijed dostavljena obavijest, s kojom će on upoznati ostale stranke.

2. Svaka stranka može, sukladno odredbama sadržanim u prethodnom stavku, otkazati svaki članak ili stavak II. dijela Povelje koji je prihvatila, uz ograničenje da broj članaka ili stavaka koji obvezuju tu stranku nikada ne bude manji od šesnaest u prvom i od šezdeset tri u drugom slučaju, i da taj broj članaka ili

stavaka i dalje sadrži članke što ih je ta stranka izabrala među onima na koje se posebno poziva članak 20., stavak 1., alineja b.

3. Svaka stranka može otkazati ovu povelju ili svaki članak ili stavak II. dijela Povelje pod uvjetima predviđenim u stavku 1. ovoga članka s obzirom na svaki teritorij na koji se primjenjuje Povelja u skladu s izjavom učinjenom sukladno stavku 2. članka L.

Članak N - Aneks

Aneks ovoj povelji njezin je sastavni dio.

Članak O - Notifikacije

Glavni tajnik Vijeća Europe notificirat će državama članicama Vijeća Europe i glavnom direktoru Međunarodnog ureda rada:

- a) svako potpisivanje;
- b) polaganje svakog instrumenta ratifikacije, prihvata ili odobrenja;
- c) svako stupanje na snagu ove povelje sukladno njenom članku K;

d) svaku izjavu vezanu uz primjenu članaka A, stavaka 2. i 3., D, stavaka 1. i 2., F, stavka 2., i L, stavaka 1., 2. 3. i 4.;

e) svaki amandman sukladno članku J;

f) svako otkazivanje sukladno članku M;

g) svaki drugi akt notifikacije ili komunikacije koji se odnosi na ovu povelju.

Svjedočeći vjerodostojnost, potpisnici, ispravno ovlašteni, potpisali su ovu revidiranu povelju.

Sastavljeno u Strasbourgu 3. svibnja 1996. na francuskom i engleskom jeziku, koji čine dva jednako vjerodostojna teksta, u jednom primjerku, koji će se položiti u arhivi Vijeća Europe. Glavni će tajnik Vijeća Europe svim državama članicama Vijeća Europe i glavnom tajniku Međunarodnog ureda rada proslijediti ovjerene prijepise.

Preveo: Vlado Puljiz
Suradivao: Siniša Zrinščak